नेपाल राजपत्र

नेपाल सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ६४) काठमाडौं पुस १४ गते, २०७१ साल (संख्या ३२

भाग ३

नेपाल सरकार

वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयको सूचना

बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०७१

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को दफा ३३ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले देहायका नियमहरु बनाएको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** : (१) यी नियमहरुको नाम "बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०७१" रहेको छ।

(२) यो नियमावली तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस नियमावलीमा,-

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(क) "ऐन" भन्नाले राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ सम्झनु पर्छ ।

(ख) "निकुञ्ज" भन्नाले बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज सम्झनु पर्छ ।

(ग) "सहायक संरक्षक" भन्नाले निकुञ्जको सहायक संरक्षण अधिकृतलाई सम्झनु पर्छ ।

(घ) "सवारी साधन" भन्नाले मोटर इन्जिन जडान भएको सवारी साधन सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "राजमार्ग" भन्नाले निकुञ्जभित्र भएर गएको राजमार्ग सम्झनु पर्छ ।

३. **निकुञ्जको सिमाना** : (१) निकुञ्जको सिमाना ऐनको दफा ३ बमोजिम नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको निकुञ्जको सिमाङ्कन र संरक्षण गर्ने दायित्व संरक्षकको हुनेछ ।

४. **निकुञ्जभित्र प्रवेश** : (१) निकुञ्जभित्र प्रवेश गर्न चाहने व्यक्तिले अनुसूची-१ बमोजिमको दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ र त्यस्तो दस्तुर बुझाउने व्यक्तिलाई संरक्षक वा निकुञ्जको कुनै कर्मचारीले अनुसूची-२ बमोजिमको प्रवेशपत्र दिनेछ ।

(२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नियम २० बमोजिम सुविधा प्राप्त बाटो प्रयोग गर्ने व्यक्तिले सम्बन्धित प्रवेश चौकीबाट अनुमति लिई निकुञ्जभित्रबाट हिँडेमा कुनै दस्तुर तिर्नु पर्ने छैन ।

(३) निकुञ्जको अध्ययन भ्रमण गर्न चाहने कुनै व्यक्ति, शिक्षण संस्था वा अन्य कुनै संस्थाको टोली वा सरकारी कर्मचारीलाई संरक्षकले अनुसूची -३ बमोजिमको निःशुल्क प्रवेशपत्र दिन सक्नेछ ।

५. **निकुञ्जमा प्रवेश आफ्नै दायित्वमा हुने** : प्रवेशपत्र लिई वा नलिई निकुञ्जभित्र प्रवेश गर्ने व्यक्तिलाई निकुञ्जभित्र कुनै किसिमको

८८१
आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

हानी नोक्सानी भएमा वा चोटपटक लागेमा वा निजको मृत्यु भएमा समेत त्यसको जिम्मेवारी सम्बन्धित व्यक्तिमा नै रहनेछ । त्यस्तो हानी नोक्सानी, चोटपटक वा मृत्यु भएबापत क्षतिपूर्तिको निमित्त नेपाल सरकार जिम्मेवार हुने छैन ।

६. **निकुञ्जभित्र गर्न निषेध गरिएका कार्यहरु:** संरक्षक वा सो कामको लागि नेपाल सरकारबाट अधिकार प्राप्त कर्मचारीको लिखित अनुमति नलिई कुनै पनि व्यक्तिले निकुञ्जभित्र देहायका कामहरु गर्न पाउने छैन :-

(क) जुनसुकै प्रकारको घर, छाप्रो, आश्रम वा आकार बनाउन वा भोग गर्न,

(ख) कुनै भू-भाग कब्जा गर्न, फाँड्न वा आवाद गर्न,

(ग) घरपालुवा पशु वा पंक्षी चराउन वा तिनीहरुलाई पानी खुवाउन,

(घ) रुख, विरुवा, झाडी वा अन्य कुनै वन पैदावार काट्न, ढाल्न, हटाउन, ओसारपसार गर्न, छेक्न, छाँट्न वा वन पैदावार सुक्ने कुनै काम गर्न, आगो लगाउन वा अरु कुनै किसिमले हानी पुऱ्याउन,

(ङ) क्याम्प गर्न भनी छुट्याइएको स्थान बाहेक अन्यत्र रात बिताउन वा क्याम्प गर्न,

(च) क्याम्प गर्न छुट्याईएको स्थान वा संरक्षकले तोकिदिएको स्थान बाहेक अन्य स्थानमा आगो बाल्न, वा

(छ) नियम २० बमोजिम तोकिएको बाटो बाहेक अन्य बाटो वा ठाउँबाट हिँडडुल गर्न वा कुनै घरपालुवा पशु लैजान वा हिँडाउन ।

७. **साथमा राख्न वा लैजान निषेध गरिएका वस्तुहरु:** कुनै व्यक्तिले निकुञ्जभित्र प्रवेश गर्दा वा रहँदा वा नियम २० अन्तर्गत तोकिएको बाटोबाट हिँड्दा संरक्षकको लिखित अनुमति बिना देहायका चिजवस्तुहरु साथमा लैजान, राख्न वा प्रयोग गर्न पाउनेछैन :-

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(क) हातहतियार, खरखजाना, विष, विष्फोटक पदार्थ वा सो प्रयोग गर्ने साधनहरु,

(ख) आखेटोपहार वा कुनै वन्यजन्तुको सुकेको वा आलो मासु,

(ग) धनुषवाण, भाला, जाल, पासो, धराप, गुलेली वा चोट पुऱ्याउन सकिने अन्य यस्तै वस्तुहरु ।

तर राजमार्गबाट सवारी साधनद्वारा यात्रा गर्ने यात्रुहरुले इजाजत प्राप्त हातहतियार साथमा लैजान कुनै बाधा पर्ने छैन ।

८. **क्षति पुऱ्याउन नहुने:** (१) निकुञ्जको सिमानाभित्र वा बाहिरबाट आगो बाली वा अन्य कुनै प्रकारबाट निकुञ्जभित्रको वनस्पति, झारपात वा अन्य चिज वस्तुलाई क्षति पुऱ्याउन हुँदैन ।

(२) निकुञ्जभित्रको बाटो, पुल, मचान, घर, कार्यालय भवन, तारवार, चिन्हपट वा अन्य कुनै चिजवस्तुलाई क्षति पुऱ्याउन हुँदैन ।

९. **वैज्ञानिक अनुसन्धानको लागि नमूना सङ्कलन गर्न सकिने:** (१) निकुञ्जको हितका लागि उपयुक्त हुने काम वा वैज्ञानिक अनुसन्धानको निमित्त ऐन बमोजिम नमूना सङ्कलन गर्न चाहने व्यक्तिले संरक्षक समक्ष लिखित निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२)उपनियम (१) बमोजिम निवेदन पर्न आएमा संरक्षकले ऐनको अनुसूची-१ मा उल्लिखित वन्यजन्तु बाहेक अन्य वन्यजन्तुलाई पक्री अनुसन्धानको निमित्त नमूना सङ्कलन गर्न आवश्यक शर्तहरु तोकी अनुमतिपत्र दिन सक्नेछ ।

(३)उपनियम (२) बमोजिम अनुमतिपत्र दिँदा लाग्ने दस्तुर राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण नियमावली, २०३० बमोजिम हुनेछ ।

१०. **वन्यजन्तुको शिकार गर्न वा पंक्षीहरुको गुँड हटाउन वा बिगार्न नहुने:** निकुञ्जको हितको लागि उपयुक्त हुने काम गर्न वा वैज्ञानिक अनुसन्धानको निमित्त नमूना सङ्कलन गर्न अनुमति प्राप्त गरेकोमा बाहेक अन्य अवस्थामा कुनै पनि व्यक्तिले निकुञ्जभित्र कुनै पनि

६८३
अधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

वन्यजन्तुलाई मार्न, पक्रन, लखेट्न, तर्साउन वा चोटपटक पुऱ्याउन वा सो को उद्योग गर्न वा कुनै पनि पंक्षीहरुको फुल वा गुँड हटाउन, भत्काउन, बिगार्न वा खलबल्याउन हुँदैन ।

११. **माछा मार्न अनुमति लिनु पर्ने:** (१) निकुञ्जभित्रको नदी, खोला, नाला, ताल वा पोखरीमा माछा मार्न चाहने व्यक्तिले अनुसूची-१ बमोजिमको दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ ।

(२)उपनियम (१) बमोजिम दस्तुर बुझाएपछि संरक्षक वा निकुञ्जको कर्मचारीले आवश्यक शर्त तोकी अनुसूची-४ बमोजिमको माछा मार्ने अनुमतिपत्र दिनेछ ।

१२. **पूर्व स्वीकृति लिनु पर्ने:** (१) नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति नलिई कुनै पनि व्यक्तिले निकुञ्जभित्र माटो, ढुङ्गा, बालुवा वा अन्य कुनै खनिज पदार्थ खोज्न, खन्न वा हटाउन पाउने छैन ।

(२) कसैले निकुञ्जभित्र अनुसन्धान सम्बन्धी कुनै काम गर्न चाहेमा नेपाल सरकारको स्वीकृति प्राप्त गरी गर्न सक्नेछ र त्यस्तोमा निजले गरेको अनुसन्धानको एकप्रति नेपाल सरकार समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

१३. **विज्ञापन टाँस्न वा राख्न नपाइने:** ऐन बमोजिम निकुञ्जभित्र स्थापित होटल, लज वा अन्य सेवा व्यवसायीहरुले बाहेक निकुञ्जभित्र कुनै पनि व्यक्तिले कुनै किसिमको चिन्हपट, सूचना, विज्ञापन वा अन्य यस्तै किसिमका पोष्टरहरु टाँसी प्रचार प्रसार गर्नु, गराउनु हुँदैन ।

१४. **बाजाहरु बजाउन नपाइने:** निकुञ्जभित्रका सरकारी कार्यालय, भवन वा ऐन बमोजिम स्थापित होटल, लज वा अन्य सेवा स्थलहरुमा बाहेक अन्यत्र रेडियो, टेप रेकर्ड र सङ्गीतका यस्तै अन्य बाजाहरु बजाउन पाइने छैन ।

१५. **फोहर मैला फाल्न नपाइने:** कुनै पनि व्यक्तिले निकुञ्जभित्र फोहर मैला गर्न वा फाल्न हुँदैन ।

१६. **विषालु पदार्थ प्रयोग नपाइने:** निकुञ्जभित्र वा निकुञ्जभित्र पुग्ने गरी बाहिरबाट कुनै पनि व्यक्तिले कुनै किसिमको किटनाशक विष

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

वा रासायनिक पदार्थ वा लठ्याउने वा विषालु पदार्थ फ्याँक्न वा निकुञ्जभित्र भएर बग्ने नदी खोला वा पानीको अन्य कुनै स्रोतमा हाल्न वा छर्न वा निकुञ्जभित्र पुग्ने गरी अरु तरिकाबाट हाल्न समेत हुँदैन ।

१७. **निकुञ्जभित्र सवारी साधन चलाउँदा पालन गर्नु पर्ने कुराहरु:** निकुञ्ज भित्रको राजमार्ग वा राजमार्ग बाहेकको अन्य क्षेत्रमा सवारी साधन चलाउने व्यक्तिले देहायका कुराहरुको अधीनमा रहेर मात्र सवारी साधन चलाउनु पर्नेछ :-

(क) सवारी साधनमा रहेका सबै सामानहरु प्रवेश चौकीमा जँचाई लैजानु पर्नेछ ।

(ख) राजमार्ग बाहेकको अन्य क्षेत्रमा सवारी साधन चलाउँदा पाँच टन भन्दा बढी वजनको सवारी साधन चलाउन पाइने छैन ।

(ग) अन्य सवारी साधन, पैदल यात्रु वा अन्य वस्तुको आवागमनमा बाधा पर्ने गरी सवारी साधन चलाउन वा अड्याई राख्न हुँदैन ।

(घ) हर्न बजाउन हुँदैन ।

(ङ) राजमार्गको हकमा चालीस किलोमिटर प्रतिघण्टा र राजमार्ग बाहेकको अन्य क्षेत्रमा बीस किलोमिटर प्रतिघण्टा भन्दा बढी गतिमा सवारी साधन चलाउन हुँदैन ।

(च) राजमार्गमा आवश्यकता अनुसार राखिएको तगारो र सवारी साधनको गति कम गराउन बनाइएको गति नियन्त्रकको पालना गर्नु पर्नेछ ।

(छ) निकुञ्जभित्र राखिएको तगारो भाँच्न, बिगार्न वा कुनै क्षति पुऱ्याउन हुँदैन ।

(ज) सवारी साधनले कुनै पनि वन्यजन्तुलाई लखेट्न, ठक्कर दिन, घाइते बनाउन, कुल्चिन वा मार्न हुँदैन ।

६६५

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(झ) राजमार्ग बाहेकको अन्य क्षेत्रमा सवारी साधन चलाउँदा नियम २० को उपनियम (३) को खण्ड (ग) बमोजिम कुनै बाटो बन्द गरिएको अवस्थामा त्यस्ता बाटोबाट सवारी साधन चलाउन हुँदैन ।

१८. **इशारा वा सङ्केत मान्नु पर्ने:** निकुञ्ज भित्र चलाउने सबै सवारी साधनका चालकले निकुञ्जको कर्मचारीले गरेको इशारा वा सङ्केत पालना गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो इशारा वा सङ्केत जनाउनको लागि राखिएको चिन्हपट बमोजिम सवारी साधन चलाउनु पर्नेछ ।

१९. **आवागमनमा प्रतिबन्ध:** निकुञ्जभित्रको होटल, लज, क्याम्प, अनुमति प्राप्त स्थान वा राजमार्गमा बाहेक अन्य स्थानमा कसैले पनि संरक्षकको लिखित अनुमति बिना सूर्यास्तदेखि सूर्योदयसम्म प्रवेश गर्न, हिँडडुल गर्न वा सवारी साधन चलाउनु हुँदैन ।

२०. **बाटोको सुविधा:** (१) निकुञ्जभित्र अनुसूची-५ बमोजिमको बाटोबाट पैदल यात्रा गर्न, घर पालुवा जीवजन्तु हिँडाउन वा सवारी साधन चलाउन संरक्षकले चिन्हपट लगाई तोके बमोजिम बाटोको सुविधा प्राप्त हुनेछ ।

(२)संरक्षकको लिखित अनुमति बिना उपनियम (१) बमोजिमको चिन्हपट लगाई तोकिदिएको बाटो बाहेक अन्य बाटोको प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

(३) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको अवस्थामा देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) निकुञ्ज भित्र पर्ने अनुसूची-६ बमोजिमको सांस्कृतिक, धार्मिक र ऐतिहासिक स्थलमा परम्परागत रुपमा चलि आएको धार्मिक कार्यको लागि पैदल मार्गको अनुमति माग भई आएमा संरक्षकले उक्त क्षेत्रमा जाने बाटो तोकी अनुमति दिन सक्नेछ ।

(ख) निकुञ्ज भित्रको अनुसूची-७ बमोजिमको पानीको श्रोत प्रयोग गरी परापूर्वकाल देखि

६८६

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

स्थानीयवासीले प्रयोग गर्दै आएको खानेपानी तथा सिंचाईको मर्मत तथा सम्भारको लागि अनुमति माग भई आएमा संरक्षकले उक्त क्षेत्रमा जाने बाटो तोकी मर्मत तथा सम्भारको लागि प्रवेश गर्न अनुमति दिन सक्नेछ ।

(ग) चिन्हपट लगाई तोकिदिएको कुनै बाटो प्रतिकूल मौसमका कारण बन्द गर्न उपयुक्त ठानेमा संरक्षकले मौसम अनुकूल नहुन्जेलसम्म बन्द गरी अन्य कुनै बाटो तोक्न सक्नेछ ।

२१. **दस्तुर बुझाउनु पर्ने:** (१) निकुञ्जभित्र देहायको कार्य गरे बापत अनुसूची-१ बमोजिमको दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ :-

(क) सवारी साधन चलाएमा (राजमार्ग बाहेक),

(ख) क्याम्प गरेमा,

(ग) निकुञ्जको गाइडको सेवा उपलब्ध गरेमा,

(घ) खरखडाई वा वनकस काटेमा,

(ङ) सुन चालेमा,

(च) च्याउ टिपेमा ।

(२)उपनियम (१) बमोजिम दस्तुर बुझाउने व्यक्तिलाई अनुसूची-८ बमोजिमको दस्तुर बुझाएको रसिद दिइनेछ ।

२२. **सवारी साधन वा वस्तु पक्राउ गरिने:** यस नियमावली बमोजिम निकुञ्जभित्र सुविधा दिएको बाटो बाहेक अन्य बाटोबाट कुनै सवारी साधन वा घरपालुवा जीवजन्तु हिँडाएको भेटिएमा संरक्षकले तोकिदिएको दर्जाको निकुञ्जको कर्मचारीले पक्री सम्बन्धित अधिकारी समक्ष कारबाहीका लागि बुझाउनेछ ।

२३. **गिरफ्तार गर्न वा नियन्त्रणमा लिन सकिने:** (१) ऐन तथा यस नियमावली विपरित काम गरेको अभियोगमा संरक्षकबाट वारेण्ट प्राप्त गरी सहायक संरक्षक, रेञ्जर वा निकुञ्जका अन्य कर्मचारीहरुले कुनै व्यक्तिलाई गिरफ्तार गर्न वा त्यस्तो व्यक्तिको

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

मालसामान वा सवारी साधनको खानतलासी गर्न वा नियन्त्रणमा लिन सक्नेछ ।

(२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै अभियुक्त भागी जाने अवस्था भएमा वा सबुद नष्ट हुन सक्ने आशंका भएमा वारेण्ट बेगर पनि अभियुक्तलाई पक्राउ गर्न वा निजको सरसामान वा सवारी साधनको खानतलासी गर्न वा नियन्त्रणमा लिन सकिनेछ ।

(३) यस नियम बमोजिम नियन्त्रणमा लिएको वा बरामद भएको काठ वा अन्य सरसामान निकुञ्जले तोकेको स्थानसम्म ल्याउन संरक्षकले अनुमती दिन सक्नेछ ।

२४. **दुर्घटना वा मृत्यु भएमा सूचना गर्नुपर्ने:** निकुञ्जभित्र प्रवेश गर्ने कुनै व्यक्तिको दुर्घटना वा मृत्यु भएमा त्यस्तो व्यक्तिको साथमा गएका अन्य व्यक्तिले वा सो दुर्घटना वा मृत्यु भएको थाहा पाउने व्यक्तिले सो कुराको सूचना नजिकको प्रहरी चौकी वा निकुञ्जको कार्यालयमा दिनु पर्नेछ ।

२५. **सरकारी कामको लागि निकुञ्जभित्र प्रवेशमा छुट:** यस नियमावलीमा लेखिएको कुनै कुराले पनि निकुञ्ज वा अन्य कुनै सरकारी कार्यालयका कुनै कर्मचारीलाई आफ्नो कार्यालय वा अन्य कुनै सरकारी कार्यालयको आदेशानुसार कुनै सरकारी काम कारबाही गर्नको लागि निकुञ्जभित्र कुनै पनि समयमा प्रवेश गर्न बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

२६. **मुद्दा हेर्ने अधिकारी:** (१) ऐन र यस नियमावली बमोजिम सजाय हुने मुद्दाको कारबाही र किनारा गर्ने अधिकार संरक्षकलाई हुनेछ ।

(२)उपनियम (१) को सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी देहायका मुद्दाको शुरु कारबाही र किनारा गर्ने अधिकार सहायक संरक्षक रहेकोमा सहायक संरक्षकलाई हुनेछ:-

(क) नियम ४ विपरित अनुमति नलिई निकुञ्जभित्र प्रवेश गरेको,

६८८
आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(ख) दशहजार रुपैयाँसम्म मोल पर्ने वन पैदावार अनियमित ढङ्गबाट हटाएको, काटेको वा झिकेको,

(ग) घरपालुवा जीवजन्तु वा पंक्षीलाई निकुञ्जभित्र चराएको वा पानी खुवाएको,

(घ) छुट्याइएको क्याम्प वा स्थान बाहेक अन्यत्र रात बसेको, क्याम्प गरेको वा आगो बालेको,

(ङ) नियम ११विपरित अनुमति नलिई माछा मारेको,

(च) नियम १३ विपरित कुनै चिन्हपट, सूचना, विज्ञापन वा पोष्टरहरु राखको वा टाँसेको,

(छ) नियम १४ विपरीत कुनै बाजा बजाएको,

(ज) नियम १५ विपरीत फोहर मैला गरेको वा फालेको,

(झ) नियम १७ र १८ विपरीत हुने गरी सवारी साधन चलाएको,

(ञ) नियम १९ विपरित निकुञ्जभित्र प्रवेश गरेको, हिँडडुल गरेको वा सवारी साधन चलाएको,

(ट) नियम २० विपरीत तोकेको बाटो बाहेक अन्य ठाउँबाट पैदल यात्रा गरेको, घर पालुवा जीवजन्तु हिँडाएको वा सवारी साधन चलाएको ।

२७. **अधिकार प्रत्यायोजन गर्न सकिने:** संरक्षकले आफूलाई प्राप्त अधिकार मध्ये नियम २६ बमोजिम मुद्दा हेर्ने अधिकार बाहेक अन्य अधिकार आफू मातहतका कुनै कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

२८. **सवारी साधन र पर्यटक संख्यामा नियन्त्रण:** निकुञ्जको वातावरणमा प्रतिकूल असर पर्ने देखिएमा संरक्षकले निकुञ्ज क्षेत्रमा प्रवेश गर्ने सवारी साधनमा प्रतिबन्ध लगाउन र पर्यटक संख्यामा नियन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

२९. **अनियमित तरिकाबाट सङ्कलन गरेको वन पैदावार लिलाम बिक्री गर्ने:** कसैले निकुञ्जभित्र गैरकानूनी तरिकाले सङ्कलन गरेको वन पैदावारलाई संरक्षकले तोकेको निकुञ्जको कुनै कर्मचारीले बिगो कायम गरी संरक्षक समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ । त्यसरी विगो कायम गरिएको वन पैदावारको प्रचलित कानून बमोजिम लिलाम बिक्री गरिनेछ ।

३०. **चौपाया वा सडीगली जाने माल वस्तु लिलाम गर्न सकिने:** (१) ऐन अन्तर्गत सजाय हुने कसुरको सम्बन्धमा कब्जा गरेको वा नियन्त्रणमा लिएको सडीगली जाने माल वस्तु र चौपायालाई संरक्षकले तत्कालै लिलाम बिक्रि गर्न सक्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम लिलामबाट आएको रकम मुद्दा किनारा हुँदा ठहरे बमोजिम हुने गरी धरौटी खातामा आम्दानी बाँधी राख्नु पर्नेछ ।

३१. **जग्गा दर्ता गर्न नहुने:** (१)निकुञ्ज भित्रको कुनै पनि जग्गा कसैले कुनै पनि तरिकाले कब्जा गर्न र दर्ता गर्न वा गराउन हुदैन । कसैले यस नियम विपरित जग्गा दर्ता गराएमा त्यस्तो दर्ता स्वतः बदर हुनेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको जग्गा निकुञ्ज घोषणा हुनु भन्दा अघि कसैले नेपाल सरकारको स्वीकृति बेगर गैरकानूनी रुपले दर्ता गराएको रहेछ भने त्यस्तो दर्ता निकुञ्ज घोषणा भएकै मितिबाट स्वतः बदर भएको मानिनेछ र सोको व्यहोरा अभिलेखमा जनाउन निकुञ्ज कार्यालयले सम्बन्धित मालपोत कार्यालयमा लेखी पठाउनु पर्नेछ । त्यसरी लेखी आएको सात दिन भित्र मालपोत कार्यालयले अभिलेखमा जनाई सोको जानकारी निकुञ्ज कार्यालयलाई गराउनु पर्नेछ ।

३२. **बिगो कायम गर्ने:** (१) निकुञ्जको वन जङ्गल नोक्सान भई ठुटासम्म भएको तर काठ फेला नपरेकोमा सोको बिगो कायम गर्नु पर्दा लोकल भोलुम टेवल प्रयोग गरी ठुटाबाट आयतन निकाली नेपाल सरकारले तोकेको काठको प्रचलित दर अनुसार बिगो कायम गर्नुपर्नेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि ठुटा फेला नपरी काठ मात्र फेला परेमा प्राप्त काठको उपनियम (१) बमोजिम आयतन निकाली त्यसमा चालीस प्रतिशत थप गरी नेपाल सरकारले तोकेको काठको प्रचलित दर अनुसार बिगो कायम गर्नुपर्नेछ ।

३३. **निकुञ्जको कार्य योजना तयार गर्ने** : निकुञ्जको जैविक विविधता संरक्षणका लागि अनुसूची-९ बमोजिमका कुराहरु खुलाई संरक्षकले निकुञ्जको व्यवस्थापन कार्य योजना तयार गर्नु पर्नेछ ।

३४. **असल नियतले गरेको कामको बचाउ** : ऐन वा यस नियमावलीद्वारा प्रदत्त अधिकार असल नियतले प्रयोग गरेकोमा कुनै पनि सरकारी कर्मचारी व्यक्तिगत तवरले उत्तरदायी हुने छैन ।

३५. **निकुञ्जको व्यवस्थापन र विकास निर्माणमा वन पैदावार उपयोग गर्न सकिने** : नेपाल सरकारबाट स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार सञ्चालन गरिने निकुञ्ज व्यवस्थापन एवं सोको विकास निर्माण कार्यका लागि ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, सुकेका काठ लगायतका वन पैदावारहरुको आवश्यकता परेमा उपलब्ध गराउन सकिने स्थानबाट संरक्षकको अनुमति लिई लागत अनुमानको आधारमा सङ्कलन, ओसार पसार र प्रयोग गर्न सकिनेछ ।

३६. **अनुसुचीमा थपघट वा हेरफेर गर्न सक्ने** : नेपाल सरकारले आवश्यक देखेमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी यस नियमावलीको अनुसूचीहरुमा आवश्यक थपघट वा हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

359

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची- १
(नियम ४, ११ र २१ सँग सम्बन्धित)
दस्तुर

क्र.सं.	विवरण	दस्तुर (रु.)		
		नेपाली नागरिक	सार्क मुलुकका नागरिक	अन्य विदेशी नागरिक
(क)	निकुञ्जको प्रवेश दस्तुर (प्रति व्यक्ति प्रति दिन) (१० वर्ष मुनिका बालबालिकालाई प्रवेश दस्तुर लाग्ने छैन ।)	५०।-	५००।-	१,०००।-
(ख)	माछा मार्ने दस्तुर (बल्छिले मात्र, प्रति व्यक्ति प्रति दिनको लागि) (परम्परागत रुपमा माछा मारी जीविका चलाउने स्थानीय खुना, वादी समुदायकामानिसहरुले वार्षिक शुल्क रु. १००।- तिरी माछा मार्न पाउने छन् ।)	१००।-	१,०००।-	२,०००।-
(ग)	सुन चाल्ने दस्तुर (परम्परागत रुपमा बालुवा चाली सुन खोजी गर्ने प्रति व्यक्ति प्रति दिनको) (परम्परागत रुपमा बालुवा चाली सुन खोजी गरी जीविका चलाउने स्थानीय खुना, वादी समुदायका मानिसहरुले प्रति परिवार वार्षिक शुल्क रु १००।- तिरी सुन चाल्न पाउने छन् ।)	५०।-	X	X
(घ)	क्याम्पिङ (बास बस्ने) दस्तुर (प्रति व्यक्ति प्रत्येक रातको लागि)	१००।-	५००।-	१,०००।-
(ङ)	निकुञ्ज भित्र वा निकुञ्जको नदी नालामा पर्यटक घुमाउन डुङ्गा, च्याफ्टीङ, बोटिङ्ग चलाए बापत लाग्ने दस्तुर			
(१)	डुङ्गा (प्रति व्यक्ति प्रति ट्रिप)	१००।-	७५०।-	१,०००।-
(२)	च्याफ्टीङ्ग (प्रति व्यक्ति प्रति ट्रिप)	१००।-	१,०००।-	२,०००।-
(३)	बोटिङ्ग	५००।-	२,०००।-	४,०००।-
(च)	तालीम प्राप्त पञ्जीकृत गाइडले निकुञ्जभित्र गाइड सेवा उपलब्ध गराए बापत प्रति गाइड प्रति वर्ष गाइड शुल्क	१,०००।-		
(छ)	सवारी साधन दस्तुर (प्रति सवारी प्रति पटक)			
(१)	राजमार्ग बाहेक सुविधा प्राप्त बाटोको लागि			
	(क) कार, जीप, ट्रक, बस, ट्रयाक्टर, लरी (५ टन सम्म) को लागि	५०।-		
	(ख) मोटर साइकल, बयलगाडार टाँगाको लागि	१०।-		
(२)	व्यावसायिक जङ्गल ड्राइभ			
	कार	१,०००।-		
	जीप	२,०००।-		
	भ्यान	२,५००।-		
(३)	सुविधा प्राप्त बाटो बाहेक अन्य बाटोको लागि मोटर इन्जिन जडान भएको सवारी साधनको लागि	३००।-		
(४)	हेलिकप्टर अवतरण प्रत्येक पटकको लागि	५,०००।-		
(ज)	खर खडाई, वनकस दस्तुर (प्रति पूर्जी)	२५।-		

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि 382 मात्र लागु हुनेछ।

(झ)	कुर्कि च्याउ र बगाले च्याउ (असार एक गते देखि भदौ मसान्तसम्म संरक्षकले तोकेको क्षेत्रमा १ पटकमा बढिमा ७ दिन खुल्ला गर्ने गरी वर्षमा दुईपटक) प्रति के.जी.	५०।-		
(ञ)	हात्ती सफारी	५००।-	१५००।-	२५००।-

द्रष्टव्य:

(क) रित पूर्वकको प्रवेशपत्र बाहकलाई मात्र निकुञ्जभित्र प्रवेश गर्न दिइनेछ ।

(ख) घरपालुवा जीवजन्तुलाई राष्ट्रिय निकुञ्जको सुविधा प्राप्त वाटोबाट लैजाँदा दस्तुर लाग्ने छैन ।

(ग) खर खडाइ पूर्जीको म्याद तीन दिनको हुनेछ ।

(घ) गाइड शुल्क बुझाउने गाइडलाई निकुञ्ज प्रवेश दस्तुर लाग्ने छैन ।

(ङ) व्यावसायिक जङ्गल ड्राइभमा प्रयोग गरिने सवारी साधनमा देहायमा तोकिएको सङ्ख्या भन्दा बढी पर्यटक राख्न पाइने छैन :-

(१) कार - ४ जना

(२) जीप - १०जना

(३) भ्यान - १५ जना

(च) प्रवेशपत्र वा अनुमतिपत्र नलिई निकुञ्जभित्र प्रवेश गर्ने वा उपरोक्त बमोजिम कुनै काम गर्ने व्यक्तिलाई तोकिएको दस्तुरमा शत प्रतिशत थप दस्तुर लिई प्रवेशको अनुमति दिइनेछ ।

मुद्रण विभाग, हरिहर

३९३
आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसुची -२

(नियम ४ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

नेपाल सरकार

वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग

बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज

प्रवेशपत्र

क्र.सं. मिति :-

१. प्रवेशपत्र लिने व्यक्तिको नाम :

२. ठेगाना :

३. राष्ट्रियता :

४. प्रवेशद्वार :

५. प्रवेश गर्ने दस्तुर :

६. प्रवेश गर्ने मिति :

७. प्रवेशपत्र बहाल रहने अवधि :

प्रवेशपत्र प्रदान गर्नेको दस्तखत

द्रष्टव्य :- (१) यो प्रवेशपत्र अन्य व्यक्तिलाई हस्तान्तरण गर्न पाइने छैन ।

(२) निकुञ्जभित्र प्रवेश गर्ने व्यक्तिले राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ र बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०७१ को पालना गर्नु पर्नेछ ।

354

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची-३

(नियम ४ को उपनियम (३) सँग सम्बन्धित)

नेपाल सरकार

वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग

बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज

निःशुल्क प्रवेशपत्र

क.सं.

मिति :-

१. प्रवेशपत्र लिने व्यक्ति वा संस्थाको नाम :

२. ठेगाना :

३. प्रवेश गर्ने व्यक्तिको संख्या :

४. प्रवेशद्वार :

५. प्रवेश गर्ने उद्देश्य :

६. प्रवेशपत्र बहाल रहने अवधि :

प्रवेशपत्र प्रदान गर्नेको दस्तखत

द्रष्टव्य :- (१) यो प्रवेशपत्र अन्य व्यक्तिलाई हस्तान्तरण गर्न पाइने छैन ।

(२) निकुञ्जभित्र प्रवेश गर्ने व्यक्तिले राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ र बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०७१ को पालना गर्नु पर्नेछ ।

३६५ आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची -४

(नियम ११को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)

नेपाल सरकार

वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग

बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज

माछा मार्ने अनुमतिपत्र

क्र.सं. मिति :-

१. अनुमतिपत्र लिने व्यक्तिको नाम :

२. ठेगाना :

३. नागरिकता :

४. माछा मार्न पाइने नदी खोला वा पोखरीको नाम वा त्यसको खण्ड वा हिस्साको विवरण :

५. माछा मार्ने दस्तुर :

६. अनुमतिपत्र बहाल रहने अवधि :

अनुमतिपत्र प्रदान गर्नेको दस्तखत

द्रष्टव्य :- यो अनुमति प्राप्त गर्ने व्यक्तिले संरक्षकले तोकेको शर्तको अधीनमा रही माछा मार्नु पर्नेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची -५

(नियम २० को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

घर पालुवा जीवजन्तु, सवारी साधन र पैदल यात्रुको लागि बाटोहरु

१. खड्गबार-आम्बास-घुइयावारी (प्रस्तावित मोटरबाटो)
२. ठुरिया-अमिलाबारी-हात्तिदमार (पैदल बाटो)
३. ठुरिया-अमिलाबारी-जिला (पैदल बाटो)
४. अगैया-देउराली-जलजला (पैदल बाटो)

मुद्रण विभाग, सिंहदरबार

२९६

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची -६

(नियम २० को उपनियम (३) को खण्ड (क) सँग सम्बन्धित)

सांस्कृतिक, धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थल

१. देउराली डाँडाको देउती बजै मन्दिर

२. झिझरी चुरे डाँडाको झाँकी मन्दिर

३. कुकुरगौडा

मुद्रण विभाग, सिंहदरबार

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची -७

(नियम २० को उपनियम (३) को खण्ड (ख) सँग सम्बन्धित)

परम्परागत रुपमा सञ्चालित खानेपानी तथा सिंचाई

१. ठुरिया ओभरी कुलो, महादेवपुरी ७
२. हात्तिगौडा च्यामा (ठूलो) कुलो, चिसापानी २
३. ककवा कुलो, चिसापानी ९
४. आमखोली खड्गवार कुलो, कोहलपुर ८
५. जोरहत्ते दाउना कुलो, कोहलपुर ४
६. झिझेरी बागेसाल उदयन कुलो, महादेवपुरी १
७. झिझेरी महादेवगाँउ कुलो, महादेवपुरी १
८. परुवाखोला पेरानी कुलो, महादेवपुरी ८
९. लुम्बाखोला सिक्टा गोठेरी कुलो
१०. लामीताल वैरिया कूलो
११. कटसेनी अगैया खानेपानी, कचनापुर १
१२. कुकुरगौडा कुसुम खानेपानी
१३. राजावास कुसुम खानेपानी
१४. शिवखोला खानेपानी

मुद्रण विभाग, सिंहदरबार

३९६

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची -८

(नियम २१ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)

नेपाल सरकार

वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग

बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज

दस्तुर बुझाएको रसिद

क्र.स.

मिति :-

१. दस्तुर बुझाउनेको नाम, थर :

२. ठेगाना :

३. दस्तुर बुझाउने प्रयोजन :

(क) सवारी साधन चलाउन

(ख) क्याम्प गर्न

(ग) निकुञ्जको गाइड सेवा उपलब्ध गर्न

(घ) खरखडाई वा वनकस काट्न

(ङ) सुन चाल्न

(च) च्याउ टिप्न

दस्तुर बुझिलिनेको दस्तखत

द्रष्टव्य :- यो रसिद दस्तुर बुझाउने व्यक्तिले राष्ट्रिय निकुञ्जभित्र रहँदा साथमा राख्नु पर्नेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची -९

(नियम ३३ सँग सम्बन्धित)

निकुञ्ज व्यवस्थापन कार्ययोजनामा समेट्नु पर्ने विषयवस्तु

१. प्रत्येक जङ्गल, झाडी, बुट्यान, घाँसे मैदान, नदीखोला र प्रति चउरले ओगटेको क्षेत्र,
२. संरक्षित वन्यजन्तुहरुको सङ्ख्या र संरक्षणको स्थिति,
३. जैविक विविधता संरक्षणका लागि अपनाएको कार्यविधि ,
४. भू-बनोट तथा संरक्षित प्रजातिहरुको बासस्थानको विवरण देखिने गरी तयार गरिएको निकुञ्जको नक्सा,
५ निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रको जनसंख्या तथा जनघनत्व तथा वन पैदावार उपयोग सम्बन्धी विवरण,
६. वन पैदावारको विवरण,
७. मध्यवर्ती क्षेत्रमा प्राप्त हुने वन पैदावारको सङ्कलन, उपयोग तथा बिक्रि सम्बन्धी वार्षिक विवरण,
८. कार्य योजना अवधिभर प्राप्त हुने वार्षिक राजस्वको विवरण,
९. पर्यटन विकास, वातावरण, धार्मिक तथा ऐतिहासिक सम्पदाको संरक्षण सम्बन्धी कार्यक्रम,
१०. निकुञ्ज र मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापनका लागि उपयुक्त अन्य विवरणहरु ।

आज्ञाले,
शरद चन्द्र पौडेल
नेपाल सरकारको सचिव

४०० आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।